

מגח נגח מג"ח

רשמית מעולם לא היה בצה"ל טנק בשם מג"ח, רק טנק מגח, ללא גרשיים. מדוע עד היום יש גם מפקדי שריון ותיקים הטועים בכך - לסא"ל במיל' ד"ר עמיעד ברזנר הפתרוני. מעתה צא ולמד: טנק פטון - כדכתיב: מגח

סא"ל (במיל') ד"ר עמיעד ברזנר

בהיקפים ההולכים ומתעצמים וב-1959 עם פריקת ראשוני הטנקים בנמל חיפה הורד הסיווג הביטחוני על הימצאות הטנקים בצה"ל לרמת מוגבל. אלא, שהכינוי שניתן לו, ובזמנו אולי הוא נחשב לזמני מכורח הנסיבות, נשאר שריר וקיים עד היום.

התפיסה שהוכתבה בידי גורמים ביטחוניים, שכדי לשמור בסודיות את עצם רכישת טנקים חדשים שנרכשו בצנעה חובה לכנות אותם בשמות צה"ליים - המשיכה גם לאחר מכן. ב-1963 הניבו היחסים הקרובים שנרקמו בין שמעון פרס, אז סגן שר הביטחון, לבין שר ההגנה הגרמני יוזף שטראוס את הרעיון שצה"ל יצטייד בטנקי ליאופרד. בסופו של דבר

נוהג זה המשיך גם בשנים שלאחר מכן. שמו המסובך של טנק ה-A.M.X-13 הצרפתי (במקור: Atelier de Construction d'Issy-les-Moulineaux), שראשוני הגיעו לצה"ל ב-1955, נשאר ללא שינוי מלבד התאמתו לכתיבתו בעברית צה"לית דאז - אמכ"ס (כיום הכתיבה הנכונה היא אי-אם-אקס-13).

ב-1958 עם תחילת המגעים לרכישת טנקי הסנטוריון מבריטניה עבר נוהג זה שינוי. הסיבה העיקרית היתה הסודיות. הן ישראל והן בריטניה, מטעמיהן הן, שאפו להסתיר את קיום העסקה, לפחות בשלביה הראשונים, והסנטוריון זכה לכינוי "שוט". אך הסתבר, שקשה להעלים גוף כה גדול כמו טנק שנרכש

היסטוריה קצרה של התפתחות שמות הטנקים בצה"ל

במלחמת העצמאות ובשנים שלאחריה נקראו הטנקים שהיו בשימוש השריון של צה"ל, בשמות שניתנו להם על ידי יוצריהם או משתמשיהם בצבאות שונים. למתעניינים בהיסטוריה זכורים הטנקים שרכש צה"ל והשתמש בהם במלחמת העצמאות - השרמן (שם בריטי לטנק האמריקאי M4), הקרומול (שם בריטי) ואף ההוצ'קיס (שם צרפתי). גם טנקים שנלקחו שלל המשיכו להיות מכונים בשמותיהם המקוריים כגון: הלוקסט והרנו. גם השריונות שהיו בשימוש בתקופה זו כונו בשמותיהם המקוריים או על פי סוגי מנועיהם.

מגח ב' בט"ש

התכנית לא יצאה אל הפועל משום שתכנית פיתוח הטנק בגרמניה התארכה ולבסוף בוטלה עקב חילופי השלטון בגרמניה. גם במקרה זה, שלא יצא מתחום שיחות עקרוניות, ניתן לטנק הליאופרד כינוי צה"לי – "ברק".

המוסכמה שכדי להקפיד על סודיות ברכישת טנקים ורק"ם אחר הכרחי להעניק להם שמות צה"ליים התחזקה בשנים שלאחר מכן. טנק הפטון אם-48 אי-1, שב-1964 הסכימה ארצות הברית למכור לישראל, וניסתה להסתיר זאת באמצעות אספקתו על ידי גרמניה, כונה בשם "מגח" ובהמשך סוגיו השונים כונו מגח 1 (אם-48 אי-1) מגח 2 (אם-48 אי-2 סי), מגח-3 (אם-48 אי-3), מגח 6 (אם-60) ומגח 6א/ב' (אם-60 אי-1). טנק הצ'יפטיין, שהבריטים הבטיחו ליצרו בארץ ושני טנקים נשלחו לארץ לשם בחינה וניסויים תוך הקפדה רבה על הסודיות, כונה "אביר". בשנים מאוחרות יותר נראה היה שמתן שמות צה"ליים לרק"ם הפך לנוהג קבוע ומקובל גם כאשר הסודיות לא היתה כה חריפה. טנקי השלל מתוצרת ברית המועצות מסוג טי-54, טי-55 וטי-62, שהוכנסו לשימוש בצה"ל, זכו לכינוי משלהם – "טירן" ובהקבלה "טירן" 4, "טירן" 5, ו"טירן" 6. נגמ"שי אם-113 שהגיעו ב-1971 זכו בתחילה לכינוי הרשמי "מוסטנג" ומאוחר יותר לכינוי הרשמי "ברדלס", אך הכינוי "זלדה", שניתן

לנגמ"שים אלה, שנלקחו שלל עוד ב-1967, המשיך להתקיים ולא עבר מהעולם.

השמות שבהם כונו הטנקים היו סמליים ואולי אף אופיינו מהציפיות מהם: "אביר" – יכולת פעולה משוריית בשדה הקרב, "ברק" – מכת מחץ מהירה ומפתיעה, "שוט" הצלפה באויב (סוגיית השם מגח תידון בהמשך). כאמור הכינויים הצה"ליים לא השתנו עם השינוי בסיווג הביטחוני או שהיו כאלה שנקבעו מראש ללא הגבלה ביטחונית. בדרך כלל השמות נקבעו על-ידי מפקדים בכירים של השריון ולפחות שלושה מקרים – מגח, טירן ואביר היו פרי הגותו של ישראל טל.

לעניין השם מגח

רכישת טנקי המגח הראשונים, שהייתה שינוי חד במדיניות האמריקאית, שעד אז נמנעה ממכירת נשק לישראל, התאפשרה לאחר פגישה של ראש ממשלת ישראל לוי אשכול עם הנשיא האמריקאי ג'ונסון ב-1964. המסמכים הראשונים, שדנו ברכישה ושנעשה בהם שימוש בשם הצה"לי מגח לטנק הפטון, הם מאוגוסט 1964. פירושו של השם "מגח", שניתן לטנק הפטון אם-48, הוא "נגיחה בקרנים"¹, איתרע מזלו של השם מגח, שלא היה ברור ובהיר כמו השמות האחרים שניתנו לטנקים, שמשמעותם הייתה מובנת לכל

אדם מן השורה. גם בוגרי מערכת החינוך בארץ, שידעו עברית אך ללא בקיאות מופלגת במכמני השפה העברית, התקשו להסביר את מקור השם ואת משמעותו. מכיוון שכך הוא התקבל כשם מוזר או מסתורי שטעון פירוש והסבר.

כל ההסברים לשם מגח יצאו מנקודת הנחה שמכיוון שהשם עצמו אינו מובן מאליו אין הוא אלא ראשי תיבות ומן הראוי הוא למצוא את פשרם. חלק הסברים אלה יצאו נשכרים מקיום האותיות מ רח בשמו של המגח, והקבלתן בגימטרייה לאם-48. להלן מספר דוגמאות:

משה גבעתי בספרו "בידיהם חושלה הפלדה", המתאר את התפתחות חיל החימוש, כותב: "לטנק המשובח (טנק פטון אם-48 אי-1 שעתיד היה להיות מוסב ל-אם-48 אי-3) הוחלט לקרוא בצה"ל מג"ח (M48A3 בגימטרייה: 48 = מ"ח, 3 = ג)².

הגדיל לעשות אחד מבוגרי השתלמות המגח שנערכה ב-1964 בגרמניה, והסברו לשם היה כי מג"ח הוא ראשי תיבות המורכבים מהמספר 48 = מ"ח ומהאות ג', זכר לטנקי המגח הראשונים שקיבלה ישראל מגרמניה.

הסברים אחרים חיפשו משמעות סמלית או אחרת לראשי התיבות מג"ח. אנשי שריון רבים סברו שהשם מגח בא לסמל את התכונות החיוביות של לוחמי השריון ולכן הוא ראשי

מגח 7 א' (מגח 6 ממוגן בדור א')

מגח 7ג' (מגח 6 ממוגן בדור מתקדם יותר)

מגח 6ב' עם בלטון

מגח 6 (אם 60) ממוגן בעל צריח גדול ממגח 3 ותובה מחודדת מלפנים

מגח 6ב' (אם 60 אי"ו) בעל צריח מוארך ותובה מחודדת מלפנים

מגח 3 חמוש בתותח 105 מ"מ

בין גבולות

מילים ולחן: אלכסנדר גינזבורג ארקדביץ'
גרסה עברית: חיים חפר

בין גבולות, בין הרים, ללא דָרָה,
בְּלִילוֹת חֲשׂוֹכֵי כּוֹכָבִים
שִׁירוֹת שֶׁל אֲחִים, בְּלִי הֶרֶף,
לְמוֹלְדֵת אָנוּ מְלֵיִם.

לְעוֹלָל וְלָרֵךְ
שְׁעָרִים פֶּה נִפְתָּח.
לְמוֹד וְלָזָקוֹ
אָנוּ פֶּה חוֹמַת מְגִן!

אִם הַשְּׁעַר סָגוּר, אֵין פּוֹתֵחַ
אֶת הַשְּׁעַר נִשְׁבֵּר וְנִתְּץ.
כֹּל חוֹמָה בְּצוּרָה נִנְגָח,
וְכָל סֶדֶק נִרְחֵב וְנִפְרָץ.

לְעוֹלָל וְלָרֵךְ...

שִׁיחָה, אֵל בְּכִי וְאֵל צֶעַר.
הַשְּׁעָנוּ עַל זְרוּעֵי, סֶב זָקוֹ
גַּם לָזָה שֶׁסָּגַר אֶת הַשְּׁעַר
יוֹם יָבוֹא שֶׁל נֶקֶם וְשִׁלְמִם!

לְעוֹלָל וְלָרֵךְ...

תיבות של: "מרכבת גיבורי החיל"³.
לא חסרו גם פירושים אחרים כמו: מג"ח = משופע גחון, או = מרכבת גוויות חרוכות ואפילו הסבר משונה כמו "מכוונת גלוח חשמלית", שבא כדי להסתיר את משלוחי הטנקים.

עניין ראשי התיבות של השם מג"ח, (בלי להתייחס לפירושים השונים של השם) השתרש בצה"ל עד כדי כך שבמסמכים הרשמיים הנכתבים על ידי מוסדות צבאיים ועל ידי אנשים שצמחו בשריון ועסקו בטנקים היה זה מובן מאליה, שמגח הוא שם המורכב מראשי תיבות.

יותר מ-40 שנה עברו מאז הגיעו ראשוני טנקי המגח לצה"ל וקשה במחי יד אחת למחוק שיבוש שקנה לו ותק ולחדול מלכנות אותו מג"ח אלא מגח. נכון, כל ההתחלות הן קשות אך מוטב להתחיל בתיקון מאוחר מאשר להמשיך בשם המבוסס על סברות כרס ועל שטחיות בידיעת העברית.

כתוב מעתה **מגח** (מלשון נגיחה) ולא מג"ח.

הערות

1. ראה: מילון אבן שושן
2. משה גבעתי בספרו: "בידיהם חושלה הפלדה", תל-אביב 1997, עמ' 126.
3. לדוגמה ראה: אהוד מיכלסון, "אבירי לב" גדוד 184", משרד הביטחון, 2003, עמ' 15. שם כתוב: "בלשון הצבאית הוא [טנק הפטון] נקרא מג"ח - "מרכבת גיבורי החיל".